

3. Рівнозначна відповідальність усіх суб'єктів перед законом. Принцип рівності передбачає чотири основні аспекти, які суттєво відрізняються один від одного, хоча і не є незалежними:

1) Рівна повага в межах певної схеми процесу ухвалення постанов — вимога виявляти рівну повагу до думки кожного.

2) Об'єктивне ставлення — вимога однакового розгляду однакових випадків.

3) Рівність розподілу — вимога отримання кожним рівної частки певного блага.

4) Рівність результату — вимога, згідно з якою індивіди після процедури розподілу повинні опинитися в однакових умовах.

Отже, у процесі господарської діяльності підприємств, функціонуванні державних інститутів, діяльності фізичних осіб — всі суб'єкти повинні утримуватися від дій, які заборонені, і дотримуватися правил.

---

1. EU, European Union. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. 2012. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT> (дата звернення 10.08.2018).

2. Gowder P. Rule of Law in the Real World. Cambridge: Cambridge University Press, 2016. P. 276.

3. Коментар до Закону України «Про національну безпеку України» / О.М. Кубецька, В.О. Лазарєв, О.В. Неклеса, Я.С. Палешко. Дніпро : ДДУВС, 2020. 72 с.

4. Резніков О., Вінгловська О. Принцип верховенства права і проблеми його забезпечення в Україні. URL : https://yurincom.com/legal_practice/analychna_yurysprudentsiia/pryntsyup-verkhovenstva-prava-i-problemy-joho-zabezpechennia-v-ukraini/

5. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України : конспект лекції до короткотермінового семінару в системі підвищення кваліфікації кадрів. Уклад. Е. А. Афонін, О. В. Сушій. Київ : Вид-во НАДУ, 2010. 48 с.

6. Наливайко Л. Р., Романов М. Ю. Поняття транспарентності в світлі європейських цінностей. *Екологічне право*. 2016. № 1–2.

Ольга Кулініч

кандидат юридичних наук

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

В умовах триваючого воєнного конфлікту залишається гострою і актуальною проблема врегулювання проблем забезпечення прав, інтересів та потреб внутрішньо переміщених осіб. Правова основа механізму забезпечення прав і свобод цієї категорії осіб оперативно удосконалюється та

реагує на нові виклики і потреби. Але пошук актуальних напрямів його практичного функціонування обумовлює потребу систематизації основних тенденцій у цій сфері.

Згідно з оцінками МОМ, станом на грудень 2022 року кількість ВПО в Україні становить 5,9 млн осіб. Це свідчить про незначне зменшення кількості ВПО порівняно з 6,5 млн осіб станом на кінець жовтня. Однак серед них 680 000 осіб стали ВПО протягом останніх 30 днів. Більшість із них здійснили переміщення з районів на сході (43%) та півдні (25%) країни [1]. Ймовірна динаміка таких даних в умовах військових дій, що продовжуються.

Поява в Україні такої кількості внутрішньо переміщених осіб стала колосальним випробуванням для нашої держави й для українського суспільства, оскільки без підтримки громадськості неможливо органам державної влади самотужки подолати таку глобальну проблему [2, с. 176]. Внутрішнє переміщення, пов'язане з конфліктами та переслідуваннями, безумовно, не є новим явищем. І все ж це мало місце в 1990-х роках, коли зростав рівень порушення прав людини і, як наслідок, масове переміщення людей, спричинене головним чином внутрішніми збройними конфліктами. Внутрішнє переміщення було поставлене на міжнародний порядок денний у результаті зближення «пресингу» гуманітарних, регіональних та міжнародних проблем безпеки, які викликали більш широкі дебати в сфері безпеки і розвитку досліджень та тенденцій розвитку міжнародного права [3, с. 65]. Україна має досвід врегулювання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, який у середньостроковій та довгостроковій перспективі не можна визнати досконалим.

Внутрішнє переміщення вимагає комплексної політики у разі надання їм допомоги і захисту. Зрештою, захист внутрішньо переміщених осіб означає забезпечення того, щоб вони мали б змогу відновити нормальне життя у разі прийняття результативного рішення. Пошук будь-якого результативного рішення для внутрішньо переміщених осіб є складним процесом, пов'язаним з питаннями дотримання прав людини, гуманітарними питаннями, розвитком, реконструкцією та розбудовою мирного життя. Іншими словами, це вимагає інтегрованого підходу до відновлення безпеки, який ґрунтується на зусиллях та можливостях внутрішньо переміщених осіб [3, с. 65]. У основі формування відповідної політики мають лежати реально оцінені потреби внутрішньо переміщених осіб у довготривалій перспективі.

Наразі, за оцінками ООН, 785 000 внутрішньо переміщених осіб по всій Україні нині планують інтегруватися у поточному місці перебування. Найбільша частка внутрішньо переміщених осіб, які шукають можливості місцевої інтеграції, проживає на сході (а саме 206 000 осіб) та заході (201 000 осіб) країни. Незалежно від їхніх преференційних довгострокових рішень на момент опитування, дві третини внутрішньо переміщених осіб по всій країні передбачають необхідність залишатися у поточному місці перебування

щонайменше ще на 6 місяців. 44% внутрішньо переміщених осіб, які сподіваються інтегруватися в поточному місці перебування, висловили потребу в підтримці інтеграції [1]. Отож, переважна більшість внутрішньо переміщених осіб планує повернутися до місця свого постійного проживання, але таке повернення не буде практично можливим для великого відсотка з них у найближчій перспективі (через продовження бойових дій, потребу гуманітарного розмінування, відновлення інфраструктури та житлового фонду тощо).

Пріоритетними ж потребами внутрішньо переміщених осіб були і залишаються: матеріальні ресурси, житло, працевлаштування, медична допомога, освітні послуги тощо.

При оцінці профілю потреб певних категорій варто звернути увагу на ситуації, при яких формуються ці потреби. Триваюча війна, криза довіри та чуже середовище та інші ситуації кардинальним чином впливають на населення шляхом розвитку психічних розладів. Ці стани серед інших проблем можуть включати посттравматичні стресові розлади (ПТСР), депресії, тривожність, черепно-мозкові травми та зловживання психоактивними речовинами тощо. Через травматичне середовище, в якому перебувають внутрішньо переміщені особи, які евакуювалися з зони бойових дій, вони мають значно більший ризик розвитку цих проблем зі здоров'ям [4, с. 55]. Отож, до вироблення комплексної політики забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб слід залучати широке коло експертів та, перш за все, самих громадян, які вимушено перемістились.

Пріоритетними напрямками державної підтримки внутрішньо переміщених осіб є дотримання соціальних гарантій, забезпечення житлом, працевлаштуванням, матеріальна допомога багатодітним родинам, особам похилого віку, компенсація за знищене житло та ін. Це обов'язок держави, який має бути виконаний незалежно від ступеня активності або припинення повномасштабного вторгнення [5, с. 64]. При цьому, слід акцентувати і на проблемах доступу внутрішньо переміщених осіб до адміністративних та соціальних послуг.

Особливо гостро постають питання реєстрації внутрішньо переміщеної особи; відновлення втрачених документів, що посвідчують особу; працевлаштування та отримання статусу безробітного; оформлення житлових субсидій; призначення та отримання різних видів соціальної допомоги та пенсійних виплат на тимчасово окупованих територіях; отримання медичної допомоги тощо [6]. Забезпечення доступності вказаних послуг потребує як організаційних, так і кадрових ресурсів.

Чим довше триватиме війна, тим самим зростатимуть середньострокові та довгострокові потреби людей, які постраждали від конфлікту, внутрішньо переміщених осіб та тих, хто повернувся, щоб відновити своє життя, і потребуватиме постійної підтримки з боку гуманітарної та міжнародної спільноти в цілому [4, с. 55]. Умовою відновлення порушених прав і свобод

українців, отримання справедливої сатисфакції є розслідування багаточисленних злочинів та порушень міжнародного права, а також притягнення до відповідальності злочинців. Важливим є широке інформування на загальнодержавному та муніципальному рівнях про зміни у законодавстві, особливо в інтересах внутрішньо переміщених осіб [7, с. 59; 8-9].

Отже, основними тенденціями забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні є: вирішення житлових проблем за рахунок інвентаризації та безоплатного тимчасового надання його у користування особам, які потребують; спрощення доступу до адміністративних послуг; реалізація механізму компенсації за втрачене та пошкоджене майно, моральні збитки та втрачене здоров'я; посилення інтеграції внутрішньо переміщених осіб у місцевих громадах та ін.

Вказані заходи потребують матеріальних, кадрових, організаційних ресурсів, що можуть бути забезпечені завдяки стратегічному плануванню у довгостроковій перспективі.

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні – листопад/грудень 2022 року / Міжнародна організація з міграції ООН. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund>.

2. Наливайко Л., Коршун А. С. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану: доктринальний аспект. *Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: мат. міжн. науково-прак. конф. (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. С. 175-180.*

3. Галіахметов І.А. Змістова характеристика прав внутрішньо переміщених осіб та хост-територіальних громад. *Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 4. С. 63-68.*

4. Жиленко Р. В., Афанасьєв Д.М. Локальний вимір потреб внутрішньо переміщених осіб: приклад ужгородської територіальної громади. *Науковий вісник Ужгородського університету. 2022. № 2 (51). С. 54-57.*

5. Коба М.М., Фицько Г.Р. Осмислення правового статусу та сучасних соціальних проблем внутрішньо переміщених осіб. *Юридична наука в сучасному суспільстві. Матеріали науково-практичної конференції (м. Острого, 24-25 червня 2022 р.). Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2022. С. 59-64.*

6. Андрієнко І. До питання про соціальний захист внутрішньо переміщених осіб в Україні. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/21943/1/%20p137-139.pdf>.

7. Kulinich O.O. Guaranteeing the rights and freedoms of internally displaced persons in Ukraine under martial law: general characteristics. *Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 2. С. 59-63.*

8. Наливайко Л.Р., Мінакова Є.В. Забезпечення доступу внутрішньо переміщених осіб до виборчих прав на місцевому рівні (на основі досвіду проведення місцевих виборів 2020 року): теоретико-прикладний аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Спеціальний випуск. 2021. № 2. С. 31-36.*

9. Наливайко Л.Р., Бочковий О.В., Мінакова Є.В. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з внутрішньо переміщеними особами в умовах децентралізації влади (за результатами опитування пілотних громад). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 129-136.*